

ԱԿՐԲԵԿՈՒԹՅՈՒՆ Ք Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԲՈՂՈՎԱԹԵՄԵՐՈՒ Պ ԳՐԱՄԱՆ
(Հայութեան պատճեան)

۱۰

Ավագ իշխանություն Արքայի մաս առաջ և առաջ առաջ առաջ:

Լեռն Խաղաքին (716—741), ոյս տաղան-
դաւոր իշխանը, փրկէ Եղու Հռոմեական պետո-
թեան՝ Արաբացցու արշակունյա առեն Գաման-
կոսի հայուսորթի իւն, յալզի Նաւարուրիլիք մը
կազմած էր Երեւորդ անդամ Երբ արաբուրի յամա-
քոյին գորը Փաքը Ասիան աշխարհականէլէն ու
Պերգամն հյահակ Քաղաքը Հինգանասակ Կոր-
ծաննեւն եսրը (716), Տաճարէի կողմնան պետու-
թեան մայրքաղաքը պաշարց, անդին արաբա-
կան Նաւատորդից՝ Սիլէյմանի Հրամանաւորու-
թեամբ, Բիշ զանդինի ծավալին ճամբանիր բանած-
ու Քաղթին Հետ ամէն ծովային Հաղորդակացու-
թիւն կործ էր: Արաբացին իւն մը Մարզող Ծինգէցէմ կարեձման առանձնանեստ է: Պողոս մա-
սիկ պարապաց առջեւ բանակիլէն եւքը, ահազին
Կոտորածով յետո բնիկեցն (Ար. 718): Ի
մշակնենաւ յիշասակ իրաց, որեւելին յոյն
ինեկեցին՝ Լեռն Գ. ի այս սիրաբի քամագործու-
թիւնը՝ իւր շարտականներուն մէջ անմահացուց:
Ներքուսա և արտաքրուս պատհուածաւ՝ Լեռն
իւր անորոշ Ճամբութիւնը պետութեան վերա-
ծննդ եան վայ քարծու: Իւր նախաձեռնութեան Երաբր-
սկոս բոլնադակ պետութեան նոր կապանիւրեպու-
թիւնը՝ Քաղաքական, զինուրական ու եկեղէ-

յական իրաց մէջ, նպատակ է ունենալով՝ ստղօնել պետական քայլարձակ և իրարքան իշխանութիւնը թէ ի քայլարձակն եւ թէ Եկեղեցական առանց ամեներին Եկեղեցական իշխանի մ'եւս Հարիւորդքեան։ Արբոց Պատիկեաց յարգութեան դէմ իւր համած Համաժակները՝ առաքեական մէտուոց Ետի իշխափսի ահազին առակութեանց ու կրիւերուոց պատճառ տուած ըլլալը ծանօթ է Բնական է թէ Մահմետականք՝ քրիստոնեան Արեւելք ծագած, կրօնական ծակը հետեւու թիւն ունեցող պայտին Եկեղեցական քրիստոնեակութիւնը՝ չհամ ակամ ի գիտէին, յօդուու իրենց քայլարձակն նպատակներուն։

Յուստինիանոս գահընկցութենէն եռքը
պետք թիւն՝ մերթ ճուղյին զրաց եւ մերթ
անձնապահ այս գնենքուն մնչ տաք ծագած ապրաւ
տարութեանց ու անհարգութեանց պատառաւու,
դրեթէ կրծքանման դուռն էր հասած։ Ալբարագիք
միւս կողմանէ անտէրընչութեան մատնուած թիւն
զանգեան պետք թիւն երիշինքուն աերուն կրծքանմանց այս պատառաւուն էր ապահանակ վերահաս այս ծագած ծննդատանն երկք քաջանարիկ զրավալքը իրենց
դիւցակն ու անձնանուէր քայլագործութիւններովն է
կայսրութեան ոչ թէ միայն նոր զյու ու կենդանու-
թիւն տարեւ, այլ գեր մասոր գոյացնեանց հիմք
դր եւ երաշխառորդին։ այս զօրավարներն էին
Լեռն, Արտաւագ, Կառաւանինոս։

ՈՇ մեղի թիկնապահաց գնդերը եւ ոչ ալ ապստամբ ծովային զօրադնաւատորմիդը, այլ սահ-

մաներու գոյր Արաբացւոց հետաքարտը կռուիլ սարկութեած ձիւաւորց արի գնաւերը՝ ոյ անհանդիպ շնորհեաւն ավամ տուին, ի վեհական Արաբացւոց գուածանակին համարաւոտը — զլեւոն՝ գոյն բարձրացնելով: Խոր օգնականն էր հայ գուամուտակին զօրավարը՝ Արատաւոցը, որ լոյսու իր փեանին եղաւ:

Նոր պաշտպանարք առաջ կատարել է Հայ գիտկետառան մասսաից զինուորական տարրեւէ Հայ գիտկետառան նեան քաղաքացին վարդութիւն այլ եւս հինգամէ էր եւ ժամանակին պահածընաց չըս յարմարեւ ։ Ընդ այսաւուն զինուորական վարդութիւնը պետք է ենան ամեն իրդի զօրացած էին ։ Խափայ է Սփրինէի քաղաքական վարդութիւնը բորբոքված քայլույթած ու անզօր եղած էին, նոյն վիճակը կը տեսնեւէր նաեւ Արեւելից քաղաքական վարչութեանց վրայ ։ Եւսն այս երիտ տեսն վարչութեանց հրատակ իրարական անառաջարկեւ Հայուուական թիւնը պետք է ենան ներքուստ ի ներք զօրանաւուն առջև թումբ Մ'ըլլալը տեսնելով, վերջ տուու քաղաքական վարչութեան եւ զինուորական պատասխանը, յանձնեած միեւնոյն ժամանակ համանակ կանգանանց նահանգագա քաղաքական կամ ոչ զինուորական վարչութիւնը։ Յսու հայեւորդի այն նահանգները, որոնք մինչեւ նոյն ասեան զինուորական թե են են, այսն հայեւու եղան միանալ ամայն քաղաքական նահանգներ, իսկ թե եմուրու գումարու տակինուն ընդհանուր համանատարները՝ սկսած միանգամայն նահանգապետի պաշտոնը վարելու վեստ եւ կետուն հերակիոն հարսութիւնն ասեան հաստատուած զինուորական թեմերը՝ քաղաքական նահանգներուն վերած ելով, պետք է ենան նոր բաժնումը մ'ըրաւ։

Պետակեան կազմակերպութեան համար Լեռնի բանձներուն մասն մեր ըստ որդու գիտածներն անողոքակի և անդոդոթիւններ են. ուստի եւ լոյկ ենթադրութիւն: Ըստ գործոց գիտենք որ յիշրուպայ երեք եւ յլսիսյ — առանց նաւատօրիֆլոր կամ ծախութիւն բանակաթեմբ մասնի հայութեան — տասնամեկի զինուարական թէ եմ կար Արեւելան մեծ բանակաթեմբ՝ որուն հրամանատարներ եր երբեմ Լեռն, պարզապես փարզական պատճառներով համար երկու մասի բաժնուելու արեւելան: Ասիս, Արդիքա, Կարիս (ըստ մասնի) եւ Փոքրից այս գուանոները զան նոր թէ եմ մը վերածուեցան, եւ Հսուբանակած եւրոպացի գնդերուն անուանութիւն նահանդն եւ ու դա՞ւ թքաշատան նըմա (թրախեսան բանակաթեմբ) անուանուեցած թէմբ Շոյէ: Հրամանատարն ու նահանդուապեսին նիստն էր Նեխեսոս, Ասոյ առաջին քաղաքք: Երկու բանակներն ալ բաւարան հարստութեան արքայի տան միջու հաւատարիմ մատցին, այնպէս որ Լեռնի մասնաբնիւն ետք, եղբ իր փեան — Արտաւագդ — իւղիները 741ի կայսր հաչակեց, Լեռնի բանակներէ տարեկան օրինապը յաջորդը:

ՆՈՑԵՄԲԵՐ

կիսուու ու Թրաքեսեան բանակաթեմին զօրավար — Սիսինիսին Հաւատապնդաթեալը միայն կըցաւ՝ Արեւելեան բանակաթեմին Ամռէրին գլխաւոր քաղաքը ճաղապելով՝ պատհով մահուցնէ զերծանի :

Թթրակիսեան բանակաթեմին ծագման վրայ
մանը բանաման կը խօսի Դիւլ (էջ՝ 8): Է զարուն
արդէն սոյն ամուսամբ զար գունդ մը կար, որ սա-
կայն ոչ թէ անակին գումարատի մը, ոչ Արքեւ-
թան բանակաթեմին մէկ վաշոր (նաև) կը
կազմէր¹: Թթրակիսեան զօրպատնակին առաջն
հրամանատարութեած է՛ Ալիսիիոն, որ Է՛ զարուն
առաջնին ի հիսուն նշանակութան զօրպատն եղած էր:
Ալիսիիոն կրցին քրի մեծ արք աններց համար միայն
Պատրիկ անհոգուին արքանանալ: Յայտն այս արտօ-
ռուու սոյն զօրպատնակին զօրպատն Եթեան ասսի-
ճանն հետ ի հարկէ կրուած էր, ամսնկէն ինչպէս
աւելի հնագյուն ու մեծագյուն հրամանատարութ-
եածն (Ալեքսանդրն եւ Հայկակնենին) վրայ
մերը տեսանեց:

1. Ամեն նորակազմը՝ բանակաթեմերը՝ նախնական տապես վաշլուէք էին. այսպէս, Քարոզիչներ՝ վայս մեն էր Հայկական բանակաթեմերն էին, կառագալիքն՝ Արևելքականին էին, և առաջական առաջնահամարը Շահնշահն էին անձինք Արքաներին կողմէն առաջական առաջնահամար էին.

Հայոց եւ Գրիգոր որդի Մուշեղայ Ախմէիկացւոց,
եւ շուրջ Նստեալ պաշարեցին զքաղաքն Գերման-
իկեցւոց:” Թէոփ. 698, 8—15:

Այս զօրաժողովին մէջ համախմբուած կը տեսնենք ասիական ամբողջ հեծելազօրը, ու ու պերս-
տակ նշանաւ բանալաբանելը յարնկոյ բառարիդ պարինքն անախացեւնենան ինչի Աթինունքն, Աթեւ. և ան-
հայկական բանակիցերը, որոնց վարչ Տիգայ-
կ Աւելիսան նաև խարթան հարաստթեած ժա-
մանակ կազմակերպուած երկու — Թրակիսին եւ
Բուկելարփան — զօրաբաժինները, Այս մինչեւ
Հմայ յիշաւած բանակոթեմեծք գուստ՝ ուրիշ
զինուարական թերթ կը կամ զառ ու անկախ զօրա-
թափիք մը չի յիշատաւուի իւ մտենադրաց քով.
ապա ուրիմ այսակի էր բիշաննեան պետութեան

(2) 1971-1972

©2006 - [abylearn](#)

ԵԶՈՒՄԻՐԱԿԱՆ

ԱՐԱՐԱԿԻՐԻ ԳՈՒՅԱՔԱՐԱՐԱՄԵԼԸ

322. Ստացական գերանուններն երբ
անի մը հետ դանուին անփոփոխ կը մնան,
Հոլովման ժամնանակ դպյականը - ո-, ո-,
դիմորջները կը ստանար. բայց առ միայն
ո-, ո-որ, իր գերանուններու համար,
իւր յէ, յէր, անոց, յէրեց վերցիշեալ դի-
երէն միայն ո- (է) կը ստանան այսպէս
Եղիս:

Ա. դ.	Բ. դ.	Գ. դ.
ու, անոր, յիր ձա՞ռք-ս-	-ս,	-ը
ու, անօր, յիր ձա՞ռք-ի-	-իս,	-ին
ու, անոր, յիր ձա՞ռք-ի-	-իս,	-ին
ու, անոր, յիր ձա՞ռք-օ-	-օսու-	-օտը

Օ-Հ-Ա-Յ-Ի-Տ-
անոր, անոր, յիր ձա՞ռք-եբս, -եբս, -եբս
անոր, անոր, յիր ձա՞ռք-եբսս, -սսպ, -եբսս

առջեւ անձանօթ բառ մը կամ նևս առաւել անուն մը
Ներկայանաք: Նմանապէս “Գրիգոր որդի Մոռշենաց,
փոխեցինք զրինց բնապերին Ռ. Մօսունակոն ո՛չ յաշող
տրնախնասած հաւ անցուն միւր: Փ. Փ.”

¹ Τόντι τῷ ἔπει ἐκάθισε Θουνάμας εἰς τὸ Λάβε-
κον καὶ ἐστασίασεν. Άλλον δὲ ὁ βασιλεὺς ἀπέλυτο τὰ
στρατηγάματα τῶν Ῥωμαίων, καὶ σιοήθον ἐν Σφρά-
χιλιάδες ἐς, ὡς ἦγοντο. Μιχαὴλ δὲ Λαζαροδόκαν
Φρεγκούσιαν, καὶ Ἀργάνασσόδε, δὲ Ἀρμένιος τῶν Ἀνα-
τολικῶν, καὶ Τατζάτης τῶν Βουκελλάρων, καὶ Καρια-
τερότης τῶν Ἀρμενίακων, καὶ Γργητόριος δὲ τοῦ Μου-
σουλμανίου τῶν Ὁγκιάνων, καὶ ἐκνήλωσαν τὴν Γε-
ραικύλειαν.